

Ernuszt i Podravini

NIKO MARAS

Tema ovog rada je odnos između Ernuszta i Podravine, koji podrazumijeva njihov odnos s lokalnim stanovništvom na podravskim posjedima i sa susjednim vlastelinima, te njihovo gospodarenje tim posjedima. Ernuszt i su stigli u Podravinu, tj. preuzeli su podravske posjede krajem 15. stoljeća koje je u Podravini obilježeno učestalim ratovima pristaša Hunjadija, Celjskih, Jagelovića i Habsburga, te borbama između kršćana i osmanskih podanika. Unatoč kontinuiranoj stagnaciji zbog sve češćih osmanskih provala, moglo bi se reći da je za vrijeme Ernuszta Podravina doživjela umjereni procvat, na što nam ukazuje izrada renesansnog grba Žigmunda Ernuszta u Đurđevcu te izrada pečatnjaka kožarskog ceha u Koprivnici i prvi prikazi Koprivnice na zemljopisnim kartama. U prvome dijelu rada prikazano je gospodarenje Ernuszta na području Đurđevca i Prodaviza (Virja), a u drugom na području Koprivnice. Treći dio ovog rada posvećen je liku i djelu Ivana II. Ernuszta koji je svojim djelovanjem igrao znatnu ulogu u Podravini, te njegovim sinovima. Zadnji dio ovog rada sadrži sažet prikaz događaja u Podravini (i Međimurju) nakon izumiranja Ernuszta te njihovu heraldičku baštinu u Podravini.

Ključne riječi: Ernuszt, Podravina, Đurđevac, Prodaviz, Koprivnica, posjedi, utvrde, grbovi

1. Uvod

Povijest je pokazala već podosta primjera u kojima teška vremena rađaju nove prilike, bila to današnja vremena obilježena ratovima, epidemijama i slično, ili, primjerice, vremena osmanske invazije u Europi. U teškim vremenima sustav postaje sklon promjenama kao i njegova društvena hijerarhija. Tako se tijekom vladavine kralja Matijaša Korvina mijenjala društvena hijerarhija Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, doduše, ne *per se*, već iznutra.¹

U drugoj polovini 14. te tijekom 15., a naročito u 16. stoljeću, Podravina je, kao i čitavo Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, obilježena izrazitom nestabilnošću uzrokovana

nom borbama za prijestolje i osmanskim provalama. »Igra prijestolja« krajem 14. te tijekom 15. stoljeća odvijala se između pristaša Žigmunda (Sigismunda) Luksemburškog i pristaša Anžuvina (Karla Dračkog, Ljudevita Napuljskog), potom između pristaša Habsburga i pristaša Jagelovića, zapravo, između Hunjadija i Celjskih. Nakon što je Matijaš (Hunjadi) Korvin zasjeo na ugarsko-hrvatsko prijestolje, stanje u Kraljevstvu bilo je stabilizirano, barem na neko vrijeme. Kako bi Kraljevstvo uspio održati stabilnim, Korvin je odlučio preurediti način upravljanja državom, uvodeći reforme. Iako se oslanjao na već korištenu žigmundsku i anžuvinsku taktiku osvježavanja aristokratskih redova s *novi homines*,² kojom vladar ne može ponuditi svojim pri-

¹ Pod tim se podrazumijeva da je kralj Matijaš Korvin mijenjao društvenu piramidu Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva samo iznutra, jer je i dalje uvjet za uzdizanje prema vrhu te piramide bio postati plemićem.

² KONTLER, Laszlo: *Povijest Mađarske: Tisuću godina u Srednjoj Europi* (prev. Draženka Kešić i Silvije Devald). Zagreb: Srednja Europa, 2007., 126–127. (dalje: KONTLER: *Povijest*).

vrženicima više od najviših državnih časti (palatinat, banstvo i vojvodstvo),³ Korvin je poreznom reformom odlučio otići korak dalje. Porezna reforma iz 1467. godine bila je prvi veliki korak prema promjenama u društvenim odnosima. Kako bi uveo red u porezni sustav, kralj je ukinuo sva dotadašnja davanja i povlastice. Kao zamjene za dobit kraljevske komore i tri-desetinu, uvedeni su *tributum fisci regalis* i *vectigal coronae*.⁴ Prihodima je ovlašteno upravljao Ivan Ernszt⁵ – rodonačelnik Ernszta. Kao nagradu za uspješno upravljanje prihodima, Korvin Ernszta 1470. godine nagrađuje posjedima (s dvorcima) u današnjoj Slovačkoj (Sklabiňa, Liptovský) i Hrvatskoj (Čakovec), te ga imenuje zvolenskim županom (Zvolenska županija u Slovačkoj),⁶ da bi ga 1473. godine imenovao doživotnim banom Slavonije.⁷ Iduće godine, Ivan Ernszt dobiva titulu križevačkog i zaladskog župana.⁸

Ivan Ernszt bio je židovski trgovac iz Beča koji se vjerojatno između 1457. i 1458. godine preselio u Budim, s obzirom na to da se u tom periodu prvi put spominje kao budimski burger,⁹ da bi se 1462. godine spominjao kao građanin Budima – *civis civitatis Budensis*.¹⁰ U Budimu se pokrstio te

oženio Katarinu.¹¹ Prema Tundi Wehli postoje dvije mogućnosti Ernsztovog odabira imena *Ivan* za novo kršćansko ime. Prema prvoj mogućnosti Ivanovo izvorno židovsko ime je *Johan* (od hebrejskog – »Jahve je milostiv«), koje je fonetski blisko imenu *Johan* / *Ivan*; prema drugoj je mogućnosti ime *Ivan* preuzeo po sv. Ivanu Krstitelju, kako bi simbolično označio svoje krštenje – prelazak na kršćanstvo.¹²

Ivan Ernszt, dakako, nije bio jedini Židov u europskoj povijesti koji se tijekom 15. i 16. stoljeća radi boljeg društvenog položaja u nekom kraljevstvu pokrstio. Tako se, primjerice, u Španjolskoj krajem 16. stoljeća pokrstio Luis de Torres koji je bio tumač arapskog jezika na Kolumbovom putovanju u Ameriku 1492. godine.¹³ Naime, Torres se vrlo vjerojatno preobratio na kršćanstvo prvenstveno zbog prisile uzrokovane španjolskom inkvizicijom. Osim što nije bio jedini u Europi, Ernszt nije bio niti jedini pokršteni Židov koji se domogao visokog društvenog položaja u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu, tako je 1525. godine do pozicije kraljevog pod blagajnika dogurao Emerik Szerencses.¹⁴

Ernszti se još spominju i kao *Ernst*, *Ernst*, *Ernst*¹⁵ (najčešće u ispravama), *Ernest*¹⁶ te kao *Ernest*¹⁷ i *Ernist*.¹⁸ Hrvatski ih autori uglavnom spominju kao *Ernušte*, što je vrlo vjerojatno posljedica »mađarskog čitanja« izvora na latinskome jeziku (s=š), doduše, zato ih suvremeni mađarski autori radi ispravnog čitanja to jest iz-

3 KLAJČ, Nada: *Povijest Hrvata u srednjem vijeku*. Zagreb: Globus, 1990., 378.

4 GRGIN, Borislav: *Počeci rasapa: Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis grafika, 2002., 29.

5 KONTLER: *Povijest*, 128.

6 NAGY, Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* 4. Pešta: Kiadja Rath Mor, 1858., 74 (dalje: NAGY: *Magyarország*).

7 STIPIŠIĆ, Jakov; ŠAMŠALOVIĆ, Miljenko Krsto: *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije*. // Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 2-5 (1959-1964), 577: 47-14 (D-XXVII-37) (dalje: STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*).

8 RADAUŠ, Tatjana u: *Hrvatski biografski leksikon* 4 (ur. Trpimir Macan). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998., 82 (dalje: RADAUŠ: *HBL*).

9 FEDELES, Tamás: *Püspökök, prépostok, kanonokok* 5. Szeged: Középkorász Műhely, 2010., 105. (dalje: FEDELES: *Püspökök*).

10 TELEKI, Jozsef; Ur.: *Hunyadiak kora Magyarországon*. Pešta: Emich Gusztav Könyvnyomda, 1855., 29 (dalje: TELEKI: *Hunyadiak*).

11 FEDELES: *Püspökök*, 105.

12 WEHLI, Tünde: *A három Ernszt*. // Budapesti Könyvszemle, 24, 2012., 142-151. (dalje: WEHLI: *A három Ernszt*).

13 SIMMS, Brendan: *Europa – borba za nadmoć od 1453. do danas* (preveo Emil Heršak). Zagreb: Mate, 2016., 30.

14 KLAJČ, Vjekoslav: *Povijest Hrvata* 4. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1974., 369. (dalje: KLAJČ: *Povijest Hrvata* 4).

15 RADAUŠ: *HBL*, 82. Dostupno i na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5739>, zadnji posjet 20. svibnja 2020.

16 KLAJČ: *Povijest Hrvata* 4, 118. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 615: 2768 (Privil. 36).

17 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 620: 2841 (D-X-76).

18 Isto, 616: 2788 (D-XV-76).

govaranja navode kao *Ernuszte*. Budući da se naziv *Ernusz*t, kao u mađarskoj historiofiliji, ponegdje koristi i u onoj hrvatskoj (*Hrvatski biografski leksikon*, Borislav Grgin¹⁹, Lada Prister²⁰), i zato što bi se tako trebao čitati na latinskom jeziku (iz isprava *Ernust*); smatram da ih je, barem u pisanom obliku, ispravnije tako navoditi.

Pojedini hrvatski autori²¹ često navode da *Ernuszti* (možda) potječu iz Švedske. U nordijskim zemljama uistinu postoje imena kao što je *Ernust*, *Ernst*, *Ernesti*, itd. (pa i *Äärnesti* u Finskoj)²² kao i njihov »nadmik« *Hampo*,²³ no to naravno, nipošto nije dobar argument za njihovo »švedsko podrijetlo.« Činjenica da, koliko je poznato, u Švedskoj nije bilo Židova prije druge polovine 16. stoljeća, ukazuje nam da je teorija o švedskome podrijetlu nevjerovatna.²⁴ Uzrok tog navođenja je očito krivi prijevod djela Nikole Istvanffyja, u kojem se spominje *Suevia*²⁵ koja vrlo slično zvuči kao *Suecia* (Švedska). *Suevia* bi trebao biti sinonim za njemačke zemlje (latinski naziv za njemačku pokrajinu Švapsku). Suvremeni mađarski autori (samo) ističu da su *Ernuszti*

došli iz Beča,²⁶ što se svakako poklapa s teorijom da *Ernuszti* vuku korijene iz njemačkih zemalja.

2. *Ernuszti* na đurđevačko – prodavizkom vlastelinstvu

2.1. *Ernuszti* na području Đurđevca

Nakon što je Ivana *Ernuszta* kralj Matijaš Korvin imenovao doživotnim banom Slavonije, za pretpostaviti je da je za vrijeme svog banovanja (1473. – 1476.), *Ernusz*t morao imati neke posjede u srednjovjekovnoj Slavoniji. Stoga se, uz Međimurje (za koje do danas nije posve razriješeno pitanje pripadnosti Slavoniji odnosno Ugarskoj²⁷), od 1474. do 1476. godine među *Ernusz*tovim posjedima nalazi Dobra Kuća (koju nakon 1476. godine gube²⁸) te Đurđevac koji se spominje u Ivanovoj oporuci. Prema toj oporuci (u ispravi iz siječnja 1477.), u kojoj se Đurđevac spominje kao *castrum Sancti Georgii*,²⁹ razložno je pretpostaviti da je Đurđevac bio prvi posjed *Ernuszta* u srednjovjekovnoj Slavoniji koji su oni zadržali do svog izumiranja. Moguće je da im je Korvin uručio Đurđevac kao kompenzaciju za gubitak Dobre Kuće.

19 GRGIN, Borislav: *Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.)*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja II, 3, 2003., 124–132. (dalje: GRGIN: *Odnos*).

20 PRISTER, Lada: *Zrinski i plemićka obitelj Ernusz*t. // Povijest obitelji Zrinski (ur. Jelena Hekman), Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 255–264. (dalje: PRISTER: *Zrinski*).

21 Isto. GRGIN: *Odnos*, 124–132. NEMET, Dražen: Koprivnica i *Ernušti*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja VII, 13, 2008., 76–83. (dalje: NEMET: *Koprivnica*).

22 Dostupno na: https://www.nordicnames.de/wiki/Ernust#cite_note-dah-1, zadnji posjet 20. svibnja 2020.

23 Dostupno na: <https://www.nordicnames.de/wiki/Hampo>, zadnji posjet 20. svibnja 2020.

24 Osnovni podatci vezani za kronologiju doseljavanja Židova u Švedskoj dostupni su na Internet stranici Židovskog središnjeg vijeća u Švedskoj *Judiskacentralrådet i Sverige* (<http://www.judiskacentralradet.se/>) i na Internet poveznici: https://www.myndighetenst.se/download/18.3d3be87146f5c25c45311bf/1404388025015/Andra_tryckningen_samfundsbroschyr_inlaga_version12+febr+58.pdf, zadnji posjet 20. svibnja 2020.

25 ISTVANFFY, Nicolaus: *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34., 1–524 (ur. I.-T. Trattner). Viennae, Pragae et Tergesti: I.-T. Trattner, 1758., 7.

26 ENGEL, Pal: *The Realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526* (prev. Tamás Pálosfalvi). London; New York: I.B. Tauris, 2001., 310. KUBINYI, András: *A kincstárszemélyzet a XV. Század második Felében*. // *Tanulmányok Budapest multjából XII* (ur. László Pesta), Budimpešta: Akadémiai Kiadó, 1957., 25–49. Iste podatak dostupan je na: <http://lexikon.katolikus.hu/E/Ernst.html>, zadnji posjet 20. svibnja 2020.

27 BUDAK, Neven: *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*. Zagreb: Leykam international, 2007., 53. (dalje: BUDAK: *Hrvatska povijest*). Pripadnost Međimurja se tijekom srednjeg vijeka mijenjala i između Ugarske i Austrije/Štjarske. O povijesti Međimurja u srednjem vijeku više u: SRŠA, Ivan: *Crtica o međimurskom srednjovjekovlju*. // *Kaj*, L, 1-2, 2017., 75–101.

28 Više o tome u: ŠIŠIĆ, Ferdo: *Iz arhiva grofova Pongrácza*. // *Starine* 36. (ur. Ferdo Šišić), Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1918., 31–80.

29 NAGY, Imre; VEGHELY, Dezső i NAGY, Gyula; ur.: *Zala vármegye története 2*. Budimpešta: Zala vármegye közönsége, 1890., 606.

Nakon smrti Ivana Ernusztza (1476.), Korvin 1477. godine oslobađa njegove sinove Žigmunda (Sigismunda) i Ivana II., te njegovu udovicu Katarinu, od svih poreza na području Kraljevstva Slavonije. Budući da su mu do te godine dali 20 000 forinti, te vratili grad i utvrdu Dobru Kuću, Korvin im uručuje posjede u Đurđevcu (koji je oporučno dobio od pokojnog Ivana³⁰), Prodavizu (Virju) i Koprivnici.³¹ Novopoklonjene posjede Korvin oslobađa od svih poreza na tri godine.³² Ernusztovi posjedi u srednjovjekovnoj Slavoniji, odnosno Podravini, prostirali su se od ruba rasinjskog (Subotica – gdje su se sporili za dio posjeda s obitelji Keczer) preko koprivničkoga do kraja đurđevačko – prodavizkog vlastelinstva.³³

Đurđevačkim posjedom upravljalo se iz Đurđevca, ali da bi se uprava posjedom olakšala, taj je posjed bio podijeljen na dva dijela,³⁴ na đurđevački i prodavizki dio.³⁵ Đurđevačko – prodavizko vlastelinstvo koje su Ernusztzi dobili, bilo je »obično« i s »pravim« vlasnicima koji ga posjeduju i iskorištavaju za sebe, a ne drže ga u ime nekog drugog.³⁶ Kada su Ernusztzi 1505. godine dali vlastelinstvo u zakup Batthyanyu, djelovala su dva kaštelana, jedan se brinuo za interese vlasnika, a drugi za zakupnikove. Uz dva kaštelana, Batthyany je naveo da će u Đurđevcu postaviti: 8 konjanika *admodum huszarorum*, 2 podkaštelana, 12 pješaka, 4 stražara, pekara, 2 bačvara, 3 pastira koji će čuvati ovce i svinje na vlastelinstvu, 4 slugе, mlinara, kuhara, kolara, gospodaricu majura, (*alodiaticem mulierem unam*) te špana – za

Sl. 1. Grb Sigismunda Ernusztza iz Đurđevca (Izvor: http://cms.sulinet.hu/get/d/03bc8113-5530-e822-bdda-4f7911328d1b/1/4/b/Large/1847_nagy.jpg, posjet 8. ožujka 2018.)

kojeg će postaviti Klementa Horvata i uz njega Martina Uzorića, Martina Pezerića i Tomu Zovića.³⁷ Iste godine u Đurđevcu se javlja i funkcija provizora kaštelske kurije – *provisor curie castri*, te 1512. godine funkcija provizora kaštela – *provisor castri*.³⁸ Kad se đurđevačke brojke iz ovog ugovora usporede s koprivničkima iz istog (vidi u idućem poglavlju), zaključuje se da je Đurđevac Ernusztima bio važniji od Koprivnice.³⁹

Koliko je Đurđevac bio Ernusztima važan, ukazuje nam i činjenica da tamo pečujski biskup Žigmund Ernuszt ostavlja svoj »veliki pečat« – kameni natpis na kojem se ističe biskupska mitra, a ispod nje, tvrđavna kula s dvije šestokrake zvijezde (grb roda Ernuszt) i na donjem rubu latinski natpis: ARMA SIGISMVNDI EP(ISCOP) I QVI(N)QUE ECCLESIIENSIS ANNO DO(MIN)I 1488.⁴⁰ Na temelju tog natpisa

30 Isto. WEHLI: *Ahárom Ernuszt, 142–151*.

31 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 620: 2841 (D-X-76).

32 KLAJČ, Nada: *Koprivnica u srednjem vijeku*. Koprivnica: OOUR Koprivnička tiskara, 1987., 130 (dalje: KLAJČ, N.: *Koprivnica*).

33 PAVLEŠ, Ranko: *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013., 75. (dalje: PAVLEŠ: *Podravina*).

34 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 620: 2841 (D-X-76).

35 PAVLEŠ: *Podravina*, 196.

36 Isto.

37 Isto. KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

38 PAVLEŠ: *Podravina*, 196.

39 NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

40 VALENTIĆ, Mirko: *Kameni spomenici Hrvatske*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1969., 90. (dalje: VALENTIĆ: *Kameni spomenici*).

Paškal Cvekan sa sigurnošću tvrdi da je Žigmund Ernuszt spomenute godine izgradio đurđevačku utvrdu. Kao glavni razlog izgradnje utvrde, navodi potrebu za zaštitom od »turskih opasnosti.«⁴¹ Svoju tvrdnju, Cvekan potkrjepljuje činjenicom da je ta utvrda izgrađena na močvarnom prostoru: »Ne vjerujem da je gospodar Đurđevca išao graditi svoje prebivalište i svoj grad u kojem će se zabavljati sa svojim prijateljima i gostima u đurđevačkoj močvari, među žabama i komarcima, u blatu i vodi neteće.«⁴² Naime, Cvekan nije uzео u obzir to da se potreba za izgradnjom te utvrde zbog osmanske opasnosti, mogla osjetiti ranije, primjerice, 1397. godine kada se dogodila prva osmanska provala u Podravini. To naravno ne znači da nije postojala opasnost od nekih drugih neprijateljskih upada u Đurđevac, budući da je Đurđevačko – prodavizko vlastelinstvo krajem 14. i početkom 15. stoljeća bilo jedno od poprišta sukoba između pristaša ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda Luksemburškog i njegovih protivnika (đurđevački vlastelini Mikčevići).⁴³ Sve navedeno potvrđuje mogućnost ranije potrebe za izgradnjom utvrde na močvarnome prostoru. Stoga je moguće da je ta utvrda sagrađena prije 1408. godine, koju navodi Milan Kruhek kao godinu u kojoj se utvrda spominje kao đurđevački kastrum.⁴⁴ Možda je izgrađena prije 1396. godine, s obzirom na to da se te godine Đurđevac već spominje kao grad Sveti Juraj.⁴⁵

Lada Prister navodi da se natpis odnosno ploča iz 1488. godine, prema mišljenju brojnih domaćih i stranih autora (Josip Brunšmid, Mirko Valentić, Adela Horvat, Igor Fisković, Jolán Balogh), ubraja u naj-

ranija i najznačajnija djela renesansnog kiparstva u kontinentalnom dijelu Hrvatske.⁴⁶ Valja spomenuti i da je Žigmund Ernuszt isto tako dao izraditi kamenu ploču (dovršenu 1498.) u gradu svog biskupovanja, koju Támas Fedeles spominje kao prvi renesansni spomenik grada Pečuha.⁴⁷ Đurđevački kameni natpis Žigmunda Ernuszta, sasvim nam sigurno, ukazuje da je Đurđevac Ernusztima bio značajan. Koliko je Đurđevac Ernusztima bio značajan dokazuje i činjenica da upravo u đurđevačkoj utvrđi 1491. godine, kako bi utanačili zajedničku obranu svojih južnih posjeda, Žigmund sklapa savez s hrvatsko-dalmatinskim banom Ladislavom od Egervara.⁴⁸ Doduše, s obzirom na sve prethodno navedeno o đurđevačkoj utvrđi, moglo bi se zaključiti da je taj kameni natpis vrlo vjerovatno samo dokaz uređivanja utvrde koja je uključivala, moguće, i dogradnju.

Što se tiče odnosa Ernuszta sa susjednim vlastelinima, on nije bio ništa drugačiji od tipičnog odnosa ostalih plemića i velikaša sa susjedima. Tako su se Ernuszti sporili sa stolnobiogradskim kaptolom oko posjeda Neteča koji je prema popisu 1477. godine pripadao njima, iako je prema poreznim popisima iz 1507. i 1513. godine spomenut u vlasništvu kaptola, a zapisan je sa selima istočno od Đurđevca.⁴⁹ Nisu niti bili bolji njihovi odnosi sa zagrebačkim kaptolom odnosno sa zagrebačkim biskupom Osvaldom Tuzom, iako su nekoć Tuzi i Ernuszti prijateljevali.⁵⁰ U jesen 1479. godine predaje zagrebački biskup Osvald banu Ladislavu od Egervara tužbu, jer kako kaže, Žigmundovi podložnici u Prodavizu (Virje) neće mu davati dužna podavanja.⁵¹ Čak je u srpnju 1479. godine došlo do oružana su-

41 CVEKAN, Paškal: *Đurđevac kakav nije poznat*. Đurđevac: Skupština općine Đurđevac, 1991., 33.

42 Isto, 32.

43 HORVAT, Rudolf: *Povijest Gjurjevca*. Zagreb: Hrvatski tiškarski zavod D. D., 1940., 4.

44 KRUHEK, Milan: *Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća*. // *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 8-9, 1982. – 1983., 85–106.

45 PAVLEŠ: *Podravina*, 173.

46 PRISTER: *Zrinski*, 255–264.

47 FEDELES: *Püspökök*, 113.

48 Isto, 109.

49 PAVLEŠ: *Podravina*, 168.

50 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130.

51 Isto. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 623: 2889 (DXVI-35).

koba između podložnika oba biskupa,⁵² te se vodila parnica zbog napada na Osvaldove podanike – *iobagiones Oswaldi episcopi* od kojih se spominju Matija Batuoich (»Batvoić«/»Batvić«), Martin Prasnyakovich (»Prašnjaković«) i Grgur Antoloich⁵³ (Antolović), koje su na putu od sela Orešja (u okolici Gudovca⁵⁴) napali Ernusztovi podanici. Međutim, svojim nasiljem prema Turopoljcima u Lukavcu, nisu ni podanici Ivana i Osvalda Tuza bili bolji.⁵⁵

Ernuszti su se sporili i s Budorima. Nesuglasice sa susjednim plemićima, Budorima, često su bile rezultat selidbe kmetova, kao što je to bio bijeg kmeta Andrije s posjeda Jarna na Ernusztovo imanje Ložanec.⁵⁶ Moguće je da je bilo i sporova između Ernuszta i Budora oko sela Potok (*Pathak*) jer se to selo 1477. godine spominje u sklopu đurđevačko-prodavizkog vlastelinstva, s tim da je istoimeno selo posjedovala obitelj Budor kod Budrovca,⁵⁷ no možda se, jednostavno, radi o dva različita sela. Godine 1512. Ivan II. Ernuszti je uz Jurja Gregorjanskog (*de Gregoryancz*) i Frodnohara, optužen za zauzimanje dijevoja imanja Ivanovec, u vlasništvu Andrije Budora i Katarine, supruge Petra Kneza *de Themerye*.⁵⁸ Kmetovi Žigmunda Ernuszta iz sela Javorovca, optuženi su 1478. godine za napad na neke Gudovčane⁵⁹ koji su išli na svadbu Benedikta Povšića na posjedu Zdelji.⁶⁰ Najvjerojatnije su Gudovčani bili podanici Stjepana od Gudovca koji je uveden u posjed Zdelju 1501. godine.⁶¹ Godine 1523. Ernuszti vode dugotrajnu parnicu sa osuđenim Budorima jer je Ernu-

sztoz kaštelan Ladislav Vitez iz Komarnice poslao kmetove na Budorove posjede kako bi »posjekli mnogo drveća, te su njihovi psi razderali četiri krave.«⁶² S obzirom na sve navedene primjere sukoba, te na to da su Budori bili Ernusztovi dugotrajni susjedi, vidljivo je da su sukobi između tih dviju obitelji bili konstantni.

2.2. Područje Prodaviza (Virja)

Sinovi Ivana Ernuszta, pečujski biskup Žigmund i Ivan II., od kralja Matijaša Korvina, kao što je već prethodno navedeno, dobivaju posjede i na području Prodaviza 1477. godine. Braća Ernuszti, kao i đurđevački dio, daju prodavizki dio vlastelinstva u zakup Batthyányu. Batthyány je najavio da će u kaštelu Prodavizu postaviti: zajedno s potkaštelanom 3 pješaka i 2 stražara, vrtlara i njegovu ženu, pekara, 2 đaka (*duos pueros scolares*), kojima je obećana i hrana.⁶³ Ako se navedene prodavizke brojke usporede s onima đurđevačkim (u prethodnome potpoglavlju), vidljivo je koliko je bio umanjen značaj Prodaviza, za razliku od Đurđevca.

Ranko Pavleš tvrdi da nema dovoljno dokaza da bi se Prodaviz mogao navoditi kao Prodavić (Virje), te tvrdi kako se u dokumentima javlja sa završetkom -viz.⁶⁴ Doduše, u pojedinim ispravama piše *Prodavic*,⁶⁵ što bi se možda moglo uzeti u obzir kao opravdanje za kroatizaciju tog naziva u *Prodavić*. Nada Klaić je jednom prilikom prevela Prodaviz kao *Prodaves* te tvrdila da je to »vjerojatno ves u kojoj se trgovalo!«⁶⁶ U nazivlju podravske posjeda vidljiv je utjecaj mađarskog jezika. Tako se, na primjer, Đurđevac u izvorima često spo-

52 KLAJČIĆ, N.: *Koprivnica*, 130.

53 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 623: 2890 (D-XVI-36).

54 PAVLEŠ: *Podravina*, 109.

55 LASZOWSKI, Emilij: *Povijest Turopolja* 1. Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910., 56.

56 PAVLEŠ: *Podravina*, 178.

57 Isto.

58 Isto, 230.

59 Isto, 186.

60 Isto, 228.

61 Isto.

62 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 566: 4575 (D-XXVI-47).

63 KLAJČIĆ, N.: *Koprivnica*, 132.

64 PAVLEŠ: *Podravina*, 146.

65 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 620: 2841 (D-X-76).

66 KLAJČIĆ, N.: *Koprivnica*, 50.

minje kao *castrum Zenth-Gerghwara*⁶⁷ (kaštel Svetog Jurja/Gjure/Đure).⁶⁸

3. Ernuszti na koprivničkom vlastelinstvu

3.1. Stanje u vlastelinstvu

Ernuszti su od stolnobiogradskeg kaptola uvedeni u posjede koprivničkog vlastelinstva tek u svibnju 1478. godine.⁶⁹ Ukoliko se uzme u obzir statut slobodnog kraljevskog grada, koji je Koprivnica dobila od Ludovika Anžuvina još 1356. godine, sasvim je razumljivo pretpostaviti da je razlog tog kašnjenja bio otpor građana Koprivnice,⁷⁰ međutim, s obzirom na činjenicu da su se Ernuszti s istoimenim kaptolom sukobljavali, glavni razlog kašnjenja valjalo bi tražiti u njihovom sporu s tim kaptolom oko posjeda Neteča koji je prema popisu iz 1477. pripadao đurđevačko-prodavizkom vlastelinstvu.⁷¹ Osim što su vodili spor sa stolnobiogradskim kaptolom, Ernuszti su se sporili i s koprivničkim franjevcima samostana sv. Marije, no to i da-

lje ne mora značiti da su se sukobljavali i s građanima Koprivnice. Spor s franjevcima nastao je zbog pitanja pripadnosti posjeda »Mogyna« (Mogovina⁷²) koprivničkom vlastelinstvu, koji je 1466. godine samostanu ostavio varaždinski kaštelan Ivan Turner.⁷³ Taj je spor predstavljao tipičan srednjovjekovni sukob između biskupa (pečujskog Žigmunda Ernuszta) i samostana (franjevačkog sv. Marije), kao i spor Žigmunda s benediktinskim samostanom u Pečvaru zbog nedavanja određenih prihoda pečujskoj biskupiji.⁷⁴ Inače je među važnijim regalnim pravima bilo i patronatsko pravo vlastelina (Ernuszta u ovom slučaju) nad svim crkvama i crkvenim ustanovama, koje su se nalazile na području njegovih posjeda.⁷⁵ Izvori gotovo uopće ne daju odgovor na pitanje kakav je bio odnos građana Koprivnice s kraljevskom upravom,⁷⁶ no to ne isključuje mogućnost da su oni preferirali ostanak pod kraljevskom upravom, iako je Korvin, kako je u međuvremenu od 1459. do 1466. godine učvrstio položaj u kraljevstvu i stabilizirao unutar-njopolitičku situaciju,⁷⁷ izgubio potrebu za čvrstom kontrolom tih posjeda zbog čega ih je kasnije uručio Ernusztima. Moguće je i da su Koprivničanci kako bi se lakše mogli sukobljavati s lokalnim (susjednim) velikašima (s kojima su Ernuszti već vodili brojne sporove), baš nastojali održavati dobre odnose s Ernusztima.⁷⁸

67 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 512: 3784 (D-XXII-18).

68 U mađarskom jeziku često se koristi obrnuti redoslijed slova u nazivima. Tako se, primjerice, slovački dio jednog gradića danas zove Komárno, dok se mađarski dio zove Komárom. S obzirom na navedeno, moguće je pretpostaviti da ime Prodaviz/Prodavic dolazi od inverzije mađarskog jezika za riječ Podraviz/Podravac. Dakle, u tom bi slučaju Podravac trebao biti naziv za posjed pod Dravom, kao što čitava Podravina to i jest. Tako je mađarski jezik mogao utjecati i na to da se Zabreg danas zove Zagreb. Zabreg je inače tipičan slavenski toponim za mjesta koja se nalaze u blizini brjegovite površine kao što je mjesto Zábřeh u Češkoj. Budući da, uz stariju prošlost kad je Prodaviz bio posjed zagrebačkog biskupa Prodana u 12. stoljeću (BRDARIĆ Franjo: *Arhiđakonat komarnički* (1334 – 1934). // *Podravski zbornik* 19/20 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1993., 83–106.), treba uzeti u obzir etimologiju riječi Prodaviz, kao i činjenicu da je naziv grada Zagreba obimno obrađena tema bez suglasja u znanosti; ovo je sve navedeno isključivo kao pretpostavka.

69 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 622: 2870 (D-X-76).

70 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130.

71 PAVLEŠ: *Podravina*, 168.

72 Isto, 128.

73 NEMET: *Koprivnica*, 76–83. KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 127. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 622: 2873 (D-XVI-28).

74 Dostupno na: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/keso-kozepkori-magyar-kiralsag-emelekei/pecs-pecsvarad-pelsoc/a-pecsvaradi-bences-apatsag-romjai>, zadnji posjet 23. svibnja 2020.

75 ADAMČEK, Josip: *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti : Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Odjel za hrvatsku povijest : Sveučilišna naklada Liber, 1980., 457. (dalje: ADAMČEK: *Agrarni odnosi*).

76 GRGIN: *Odnos*, 124–132.

77 Isto.

78 To je pretpostavka temeljena na primjerima odnosa građana Koprivnice s drugim stranim velikašima, prvenstveno Mikčevi-

Što se tiče sjeveroistočne granice koprivničkog vlastelinstva, spor Ernuszta s obitelji Kaczor de Lak oko posjeda »Sveti Petar odnosno Struga« svjedoči da je granica, odnosno, pripadnost Peteranca koprivničkom vlastelinstvu i nakon 1477. godine (1478. – 1506.) bila upitna.⁷⁹ Odmah nakon što su preuzeli vlasništvo nad vlastelinstvom, Ernuszti su započeli spor oko Peteranca s Kaczorima koji će potrajati do 1506. godine. Prema nizu isprava iz ovog spora, vidljivo je da Peteranec ima više naziva: *Zturga Zenth peter alio nomine Rew – Zenth Peter, Zenthpeter, Ztruga Zenth Peter s vadum* na Dravi. Ovdje se pojavljuje mađarska riječ *rew* za pristanište i skelu i latinska riječ *vadum* koja ima slično značenje. Obje riječi dobro pristaju uz Sveti Petar koji je i ranije spominjan uz dravski prijelaz. Vjerojatno i riječ Struga u ovim ispravama ima značenje prijelaza te se ne odnosi na susjedno selo i vesnikat Strugu na đurđevačko-prodavizkom vlastelinstvu.⁸⁰

Na temelju dostupnih podataka o gospodarskom stanju Koprivnice⁸¹ te primjeru toga što su više boravili u Čakovcu po kojem su i preuzeli pridjev »Čakovečki« (*de Chaktornya*), Dražen Nemet tvrdi da ispada da Ernuszti nisu bili suviše brižni vlasnici koprivničkog vlastelinstva.⁸² Doduše, Ernuszti su dobili Čakovec prije Koprivnice, još 1470. godine, a to što su otada počeli koristiti ime *de Chaktornya* ukazuje nam da je Čakovec očito njima predstavljao »plemičku jezgru,« odnosno, da je pridjev »Čakovečki« predstavljao prelazak iz građanskog u plemićko društvo. Stoga je sasvim logično bilo da su više boravili u Čakovcu nego u Koprivnici. Što se tiče gospodarskog stanja Koprivnice, s obzirom na velika zaduživanja za kralja Korvina i osmansku opasnost u vrijeme preuzima-

nja posjeda Koprivnice, pitanje je koliko su se Ernuszti uopće mogli brinuti o tom posjedu. Naročito, kada se uzme u obzir kontinuirano iseljavanje (započeto 1474.) iz Koprivnice u Zagreb koje prestaje upravo 1478.,⁸³ godine kada su Ernuszti preuzeli koprivničko vlastelinstvo. Doduše, to ne znači da nije bilo selidbi za vrijeme »Ernusztoveg perioda« (1478. – 1540. godine), međutim one su ponajviše zabilježene u Beču (1486., 1488., 1489., 1490., 1494.),⁸⁴ uglavnom za vrijeme Korvinovog rata s Habsburzima odnosno kasnijih borbi za ugarsko-hrvatsko prijestolje.

Koliko Ernuszti nisu bili nebrizni vlasnici Koprivnice dokazuje činjenica da je oko 1480. godine izrađen pečatnjak gradskog kožarskog ceha na kojem su očuvana slova SIG C OPID CIVIT CAPRON, što, prema Dragutinu Feletaru, Brozović uvrštava među najstarije podatke u povijesti podravskog obrta uopće.⁸⁵ Te činjenica da se za vrijeme njihovog gospodarenja, oko iste godine, prvi put Koprivnica bilježi na zemljopisnim kartama kao toponim *Capronicz*⁸⁶ na karti Francesca Rosellija, poznatog firentinskog kartografa, te 1528. godine drugi put na karti ugarskog kartografa Lazarusa.⁸⁷ Naime, Roselli je koprivničko vlastelinstvo smatrao najvažnijim posjedom u Podravini jer je od svih označio baš to vlastelinstvo, dok đurđevačko-prodavizko, rasijsko ili ludbreško uopće ne spominje.⁸⁸ Na Lazarusovoj karti Koprivnica se spominje kao *Capronitza* uz tridesetak toponima šireg podravsko-bilo-

ćima, s kojima su njegovali dobre odnose: KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 60. Ta pretpostavka nipošto nije podržana konkretnim dokazima.

79 PAVLEŠ: *Podravina*, 95.

80 Isto, 124.

81 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 508: 3664 (D-XXII-64).

82 NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

83 PETRIĆ, Hrvoje: *Prilog poznavanju mobilnosti stanovništva Koprivnice do početka 17. stoljeća*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, II, 3, 2003., 142–172.

84 Isto.

85 FELETAR, Dragutin: *Podravina: općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti 1*. Koprivnica: Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988., 47.

86 NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

87 SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Podravsko srednjovjekovlje u zrcahu kartografskih izvora*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, II, 4, 2003., 121–132.

88 Isto.

gorskog prostora,⁸⁹ kartu je izradio na temelju terenskog rada zbog čega se spominje mnoštvo novih toponima.⁹⁰

3.2. Gospodarenje vlastelinstvom

Budući da su Ernusztzi preuzeli koprivničke posjede za vrijeme osmanske najezde, normalno je bilo da su stanovnici koprivničkog vlastelinstva povremeno morali obavljati različite poslove kao što su to bili (javni) radovi na gradnji i popravljanju tvrđava (*labores ad fortificationem et reparationem praesidiorum*),⁹¹ što je moglo i potaknuti nezadovoljstvo kod stanovnika. Naime, osmanska je opasnost u drugoj polovini 15. stoljeća potakla mnoge velikaše da po svojim vlastelinstvima počnu obnavljati svoje utvrde. Veći dio poslova oko toga prebacili su, dakako, na leđa svojih podložnika.⁹² Ernusztima je kao i ostalim zemljoposjednicima, glavna svrha posjeda bila naravno zarada.⁹³ Tako je, primjerice, Ivan II. Ernuszt 1493. godine kao i u Međimurju, zakupio desetinu na koprivničkom i đurđevačko-prodavizkom vlastelinstvu od zagrebačkog biskupa Osvalda Tuza za 300 forinti.⁹⁴ Od 1482. godine povlačit će se u dugotrajnim parnicama pitanje duga koji su Ernusztzi načinili za kralja Korvina kod budimskog i ostrogonskog kaptola.⁹⁵ Ernusztzi su 1474. godine pozajmili od budimskoga prepošta Ladislava 8000 forinti⁹⁶ te su ostali dužni još 4400 forinti.⁹⁷ Stoga je kralj Vladislav II. 1507. godine kako bi riješio pitanje Ernusztovih dugova, odredio da se Ernusztovi posjedi u kopriv-

ničkom vlastelinstvu daju *pro 4400 florenis debitis* u zakup stolnobiogradskom i budimskom kaptolu.⁹⁸ Takva se odluka nije mogla provesti u djelo, čak je Ivan II. bio osuđivan, ali kaptoli uza sve to nisu nikad dobili od Ernuszta dosuđeni novac.⁹⁹ Tako nalazimo da je Ivan II. 25. srpnja 1503. godine u Prodavizu obnovio ugovor s pečujskim kanonikom Andrijom i njegovim nećakom Mihajlom iz Đurđevca o zakupu od 1000 forinti. Uz to mu je u zakup dao i kućicu s ribnjacima na Dravi.¹⁰⁰

Godine 1505. Ivan II. Ernuszt daje Baltazaru Batthyányu u zakup Đurđevac, Prodaviz i Koprivnicu.¹⁰¹ Batthyány se obvezao u Koprivnici držati 2 kaštelana, svakoga s 3 konjanika, 6 pješaka zajedno s ključarom, 4 stražara, 2 sluge, pekara, 2 pastira, kuhara i gospodaricu.¹⁰² Kako je u ugovoru moralo biti točno označeno kako će ta njegova »slobodna volja« izgledati, jer on od svoje plaće plaća činovnike koje postavlja, Nada Klaić tvrdi da nije isključeno da je u nabranju ljudi koje će dovesti i namjestiti, ponešto i pretjerao kako bi uvjerio Ernusta kolika mu je svota potrebna za uzdržavanje utvrde i kaštela.¹⁰³ U ugovoru se posebno naglašava da će ove ljude plaćati od svoje plaće. Plaća će mu biti u novcu (*in parata pecunia*) i to 800 forinti. Nadalje se vrlo točno određuje koliko će Bathyány smjeti uzeti od prihoda s vlastelinstva, pogotovo onih s alodija (*alodiatura*). Iz ovih podataka ne može se zaključiti da je Bathyány zaista opskrbljivao preuzete utvrde i kaštele, tako kako je ugovorio.¹⁰⁴ Vjerojatno te obveze zbog teških vremena nije niti u potpunosti izvršio. Sljedeći za-

89 Isto.

90 SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Povijesni atlas gradova, III. svezak-Koprivnica*. Zagreb-Koprivnica: 1200 primjeraka, 2005., 46.

91 ADAMČEK: *Agrarni odnosi*, 489.

92 Isto.

93 NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

94 ADAMČEK: *Agrarni odnosi*, 87.

95 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130.

96 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 631: 2983 i 2984 (D-XVII-18).

97 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130.

98 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 522: 3825 (D-XXII-79).

99 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 130.

100 NEMET: *Koprivnica*, 76–83. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 508: 3664 (D-XXI-64).

101 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 518: 3784 (D-XXII-18).

102 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132. NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

103 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

104 Isto.

kupac bio je Nikola *de Kerezthur* (u ispravi od 11. prosinca 1514. godine).¹⁰⁵

Najbolji primjer koji govori o tome koliko je daleko Ivan II. išao s davanjem Koprivnice u zakup, su ugovori s vlastitom suprugom, Barbarom Orszag de Guth, bogatom udovicom Jurja Dragfija. Prvi ugovor o zakupu sklopljen je 16. listopada 1518. godine, te je prema njemu Ivan supruzi za 4000 forinti koje mu je dala morao založiti utvrdu i varoš Koprivnicu.¹⁰⁶ Do sklapanja drugog ugovora dolazi netom prije Mohačke bitke, 10. kolovoza 1526. godine u Koprivnici, kada mu Barbara daje dodatnih 4000 forinti, a Ivan joj do kraja njezina života ostavlja utvrdu i varoš Koprivnicu te utvrdu Štrigovu u Međimurju, s time da ako netko od njegovih nasljednika želi ta imanja preuzeti od nje, mora joj dati 4000 forinti.¹⁰⁷

Iako su Ernsuzti željeli i pokušavali sve kako bi profitirali na svojim imanjima, to ne znači da im je sve uvijek išlo od ruke, stoga su ponekad morali napraviti iznimku poput pomoći koju je Ivan II. pružio kanoniku Andriji u osnivanju kapele Blažene Djevice Marije u šumi Močile. On toj kapeli prepušta svoje selo ili posjed Kaznetine (*Kaznethyn/Kaznethin/Karnethin*), sa svim daćama, prihodima, redovnim i izvanrednim davanjima i porezima te pravom na iskorištavanje šuma, livada, polja, pašnjaka, voda, rijeka i ostalih izvora prihoda,¹⁰⁸ čime je to selo izdvojeno iz koprivničkog vlastelinstva, a tu je darovnicu potvrdio kralj Ferdinand I. 1548. godine.¹⁰⁹ Ivan II. je to selo prepustio kapeli, očito kako bi oprao svoje grijeha s obzirom na to da je svećenika Antuna, predstojnika

virovitičkog hospitala, ili ubo u ruku¹¹⁰ ili samo dao zatvoriti.¹¹¹

4. Ivan II. – (ne)sposoban i (ne)pouzdan gospodar

Zbog nadimka *Hampo*, Ivan II. Ernsuzt se često navodi kao nesposoban. Tako se u Hrvatskome bibliografskom leksikonu spominje Engelova objava Thurncshwambovog opisa, u kojem se *Hampo* prevodi (čisto-)njemačkom riječju *Hansel* (= nesposoban, nepouzdan).¹¹² Thurmschwambov opis u kojem se *Hampo* spominje kao sinonim za *Hansel* zapravo navodi Carolus Wagner.¹¹³ Johann Christian Engel, doduše, spominje da je to bio pojam za pobožnog/poniznog (*ein Frumer/einfrommer*) i jednostavnog čovjeka (*einfältiger Man*).¹¹⁴ U hrvatskom jeziku ime *Hansel* glasi Ivica, što dolazi od umanjenice imena Ivan, stoga je moguće da se umanjenica koristila za osobu koja je bila obilježena nesposobnošću i nepouzdanošću. Međutim, treba uzeti u obzir da je Ivan II. možda jednostavno bio obilježen kao »nesposoban/nepouzdan« zbog neplemičkog podrijetla. Zanimljivo je da upravo današnje mjesto Hampovica (oko 10 km jugozapadno od Đurđevca) nosi ime po tom nadimku.¹¹⁵ S obzirom na sve u odlomku navedeno, sasvim se čini razložnim upitati se je li Ivan II. Ernsuzt bio nesposoban kao takav, ili se tu jednostavno radi o usporedbi s njegovim istoimenim ocem i bratom Žigmundom koji su se, dakako, pokazali znatno sposobnijima. Napose se razložnim čini postaviti pitanje: predstavlja li Hampovica

105 NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

106 Isto, 76–83. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 545: 4334 (D-XXIV-102).

107 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 133. NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

108 BOJNIČIĆ-KNINSKI, Ivan: *Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga »Libri Regi.« // Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva* 8, 1906., 1–33.; PAVLEŠ: *Podravina*, 118.

109 Isto; isto, 122.

110 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 509: 3670 (D-XXI-69).

111 Isto, 514: 3733 (D-XXI-101).

112 RADAUŠ: *HLB*, 81.

113 WAGNER, Carolus: *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 1-138. (ur. J.-M. Landerer). Posonii, Pestini, et Lipisae: J.-M. Landerer, 1802., 22.

114 ENGEL, Johann Christian: *Geschichte Des Ungarisches Reichs*, SN 1., 1-210. (ur. J.-J. Gebauer). Halle: J.-J. Gebauer, 1797., 195.

115 KLAJČ, Vjekoslav: *Topografske sitnice. // Vjestnik arheološkoga društva* 1, 1907., 185–193.

primjer Ivanove nesposobnosti ili upravo suprotno?

Joseph Koller je citirajući Istvanffyja spomenuo da su u ugarskoj (mađarskoj) javnosti Ivana Ernušta¹¹⁶ nazivali *Hampo* – *Ab Hungaris vulgo Hamponem apellatum ferunt*,¹¹⁷ što uključuje mogućnost da je *Hampo* također mogla biti mađarska govorna inačica za *Hansel*. Moguće je da su Ugari (Mađari) Ernušte smatrali »nesposobnima« zbog njihovih »njemačkih korijena.« Treba uzeti u obzir da su Ernušti doživljavali obiteljski »trijumf« za vrijeme dinastičkih borbi koje su uključivale Habsburge i njihove (njemačke) podanike, stoga je opravdano pretpostaviti da domaće stanovništvo Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva tada nije baš imalo sasvim pozitivnu percepciju o stanovnicima iz njemačkih zemalja.

Koliko Ivan II. nije bio nesposoban svjedoči njegovo spretno sklapanje brakova, sa ženama iz vrlo utjecajnih obitelji. Tako on nakon smrti prve supruge Anne Pálóci,¹¹⁸ oko 1507. godine¹¹⁹ sklapa brak s bogatom udovicom Nikole Banfya (Banića) Donjolandavskog, Margaretom Sagan-skom.¹²⁰ Margaretin je sin bio njegov ime-njak, tada vječni virovitički župan, a kasnije kraljev dvorjanik koji će se s Ivanom II. sporiti oko dijela Margaretinog miraza. Podatci o Margareti sačuvani su u potvrdi iz Đurđevca 1513. godine,¹²¹ koju daje nje-

zin sin Ivanu II. jer mu je isplatio dio miraza oko kojeg su se sporili.¹²² Nakon smrti Margarete koja mu je podarila dva sina (Franjo i Ivan III.),¹²³ Ivan II. sklapa brak s također bogatom udovicom, već spomenutom, Barbarom Orsag de Gwth, vjerojatno 1518. godine jer se od tada spominje.¹²⁴ Ona je bila toliko bogata da je mogla uoči Mohačke bitke pozajmiti Franji Batthyányu 450 forinti koje je od nje zahtijevao mjesec dana prije bitke.¹²⁵ Osim toga dala mu je još 550 forinti *in vetera moneta*.¹²⁶ Barbara je, kao Margareta, također Ivanu II. podarila dva sina, Vuka (Farkasa) i Gašpara.¹²⁷

Ivan II. čini sve kako bi zaštitio moć i utjecaj roda Ernušt. Tako 1493. godine nosi titulu meštra kraljevskih konjušara (*agazonum regis magister – Magister Agazonum*¹²⁸) te mu iduće godine kralj dodjeljuje, uz posjed Munkač/Munkács (danas Mukačevo u Ukrajini), titulu bana »trojednog kraljevstva« (Hrvatske, Slavonije i Dalmacije).¹²⁹ Naime, kralj Vladislav II. Jagelović dijelio je te titule kako mu se prohtjelo odnosno shodno njegovim sukobima s velikašima. Ivan II. i nakon Vladislavove vladavine nastoji ostati utjecajan, stoga 1508. godine prisustvuje krunidbi Ludovika Jagelovića za ugarsko-hrvatskog kralja u Stolnome Biogradu (Székesfehérváru).¹³⁰ S obzirom na beznađnu situaciju kakva je vladala početkom 16. stoljeća, u kojoj je zbog siromaštva Jagelovića teret obrane Kraljevstva pao na

116 Ovdje se vjerojatno misli na Ivana I.

117 KOLLER, Josephus: *Historia Episcopatus*, QT 4., 1-531. (ur. J.-M. Landerer). Poisonii: J.-M. Landerer, 1796., 363.

118 KUBINYI, András: *Ernušt Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa: A magyar igazságszolgáltatás nehézségei a középkor végén. // Századok*, 135, 2001., 301-361. (dalje: KUBINYI: *Ernušt*).

119 Nada Klaić je iznijela Katarinu kao *prvu ženu* (naime, u kurzivu). Budući da je Katarina bila žena njegovog oca Ivana I., očito se radilo o zabuni: KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

120 Margareta Sagan von Schlesien bila je kći Jana II. Sagan-skog iz šleskog ogranka poljske dinastije Piast.

O njihovom rodoslovlju više na: <http://genealogy.euweb.cz/piast/piast7.html#H6> i http://fmg.ac/Projects/MedLands/SILESIA.htm#_Toc485291864, zadnji posjet 26. svibnja 2020.

121 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 545: 4095 (D-XXIII-109).

122 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

123 WEHLI: *A három Ernušt*, 142-151.

124 RADAUŠ: *HBL*, 82.

125 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

126 Isto, 132-133.

127 KUBINYI: *Ernušt*, 301-361.

128 BOJNIČIĆ-KNINSKI, Ivan: *Grb bana Sigismunda Ernusta Čakovačkoga. // Viestnik arheološkoga društva* 3, 1891., 65-68. (dalje: BOJNIČIĆ-KNINSKI: *Grb*).

129 *A Pallas nagy lexikona* (Dostupno na: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernust-8B1D/>), zadnji posjet 28. svibnja 2020.

130 RADAUŠ: *HBL*, 82.

leđa najviših državnih dostojanstvenika, Ivan II. se nije više osjećao dužnim sudjelovati u politici Kraljevstva, stoga se povlači te mu do Mohačke bitke nema traga među slavonskim velikašima.¹³¹ Njegove misli više zaokuplja ženidba njegovog sina Franje, koja ga je zajedno s novcem i vojskom koju je dao kralju prije Mohača stajala (kako priznaje svojoj ženi Barbari) dosta,¹³² zbog čega je od nje ponovo posudio 4000 forinti.¹³³

Ivan II. je, zbog zataškavanja smrti svoga brata Žigmunda (1505.) i njegove ostavštine, zahtijevao istragu. Stoga je suđenju, u trajanju od dvije godine, pokrenuto 1516. godine. Sud je utvrdio da je Žigmund zadavljen jastukom, te da je njegova ostavština protuzakonito zaplijenjena. U zaključku suda nije u potpunosti bilo utvrđeno je li Žigmunda ubila samo jedna od optuženih osoba (Ivan Gyulski – *Johannes de Gyuala*, Ludovik Serečenski – *Ludovicus Szerechen* i arhiđakon/kanonik Albert Cupi – *Albertus de Cupy*)¹³⁴ ili svi.¹³⁵ Iako je sud potvrdio ubojstvo i zapljenu Žigmundove imovine, po tom pitanju, zbog otkrivenih prijevara pokojnog biskupa Žigmunda,¹³⁶ nije učinjeno gotovo ništa. Sudski proces se provlačio sve do smrti posljednjeg Ernuszta, Gašpara, te je tako otišao u zastaru.¹³⁷

Nakon tragične pogibije ugarsko-hrvatske vojske na Mohačkom polju 1526. godine gdje je uz kralja poginuo i Franjo

Ernusz,¹³⁸ sastao se iste godine sabor Kraljevine Slavonije u Ernusztovoj Koprivnici, na tom su saboru slavonski staleži odlučili poslati svoje poslanstvo austrijskome nadvojvodi Ferdinandu Habsburgu, među prisutnima bio je i Krsto Frankopan (pismo od 23. rujna).¹³⁹ Zbog novih dinastičkih borbi na ugarsko-hrvatsko prijestolje (između Ferdinanda Habsburga i Stjepana Zapolje) koje su trajale od 1526. do 1528. godine, Ivan II. se vraća na političku pozornicu. Na početku se Ivan II. nalazi na strani Zapoljinih pristaša, te čak Frankopan jednom prigodom 1527. godine okuplja vojsku u Ivanovom kaštelu Đurđevcu.¹⁴⁰ Ivan III. se zadnji put spominje 1527. godine (barem ako se mogu uzeti u obzir podatci s genealoških stabala koja su iznijeli Nagy i Bojničić-Kninski),¹⁴¹ stoga bi se moglo zaključiti da je preminuo u tijeku tih borbi. Doduše, prema genealoškom stablu koje je u svom radu iznio Kubiny (gdje piše da je Ivan III. rođen 1515. godine), ispada da je Ivan III. preminuo u 12. ili 13. godini svog života.¹⁴² Nakon što je promijenio stranu, Ivan II. daje 5. studenog 1527. godine zakletvu kralju Ferdinandu prilikom njegove krunidbe u Stolnom Biogradu (Székesfehérváru).¹⁴³ Krajem iduće godine Ivan II. se više ne spominje na ugarskoj političkoj sceni,¹⁴⁴ dok se na slavonskoj spominje do 1531. godine.¹⁴⁵ Nakon zakletve kralju Ferdinandu, 1528. godine Ivan II. se opet nalazi među Zapoljinim pristašama.¹⁴⁶ Na kraju se Ivan II. ponovno pri-

131 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 132.

132 Isto, 136.

133 STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ: *Isprave*, 577: 4714 (D-XXVI-37).

134 FEDELES: *Püspökök*, 117. STIPIŠIĆ, ŠAMŠALOVIĆ 520: 3798 (D-XXII-82).

135 KUBINYI, András: *Egy különös középkori per. Ernusz Zsigmond püspök meggyilkolása és hagyatéka elsíkkasztása.* // *História*, 22, 2000., 19–21. (dalje: KUBINYI: *Egykülönös*) (Dostupno na: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/00-04/cho6.html#id496948>, zadnji posjet 29. svibnja 2020.).

136 KLAJČ, N.: *Koprivnica*, 131.

137 KUBINYI: *Egykülönös*, 19–21.

138 WEHLI: *A három Ernusz, 142–151.* NAGY: *Magyarország*, 74. BOJNIČIĆ-KNINSKI: *Grb*, 65–68.

139 ŠIŠIĆ, Ferdo; ur.: *Hrvatski saborski spisi* 1. Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1912., 9.

140 RADAUŠ: *HBL*, 82.

141 NAGY: *Magyarország*, 75. BOJNIČIĆ-KNINSKI: *Grb*, 65–68.

142 KUBINYI: *Ernusz*, 301–361.

143 Isto.

144 Isto.

145 RADAUŠ: *HBL* 82.

146 KLAJČ, Vjekoslav: *Hrvatski sabori do godine 1790.* // Zbornik Matice Hrvatske hrvatskome narodu : njegovima prošlim naraštajima na spomen, sadašnjima i budućim na pobudu o tisućoj godiš-

klanja kralju Ferdinandu zbog čega mu je početkom svibnja 1530. godine »na turski način« poharao posjede Zapoljin pristaša, zagrebački biskup Šimun Erdődy.¹⁴⁷ Ivan II. je 1531. godine najvjerojatnije preminuo od starosti.

Ivanovom smrću Gašpar i Vuk (posljednji se put spominje 29. ožujka 1536. godine)¹⁴⁸ postaju posljednji Ernuszi. U to je vrijeme Podravina, zbog osmanskih navala, bila u tolikom kaosu da su se zbog manjka utvrda njene varoši morale obasipati nasipom, te se Drava silno razlila da se kroz nju kolima više nije moglo prolaziti.¹⁴⁹ U listopadu 1536. godine kralj Ferdinand Gašparu najavljuje dolazak vrhovnog kapetana Ivana Katzianera u Zagreb na dogovor s njim i s drugim kraljevim privrženicima u Hrvatskoj i Slavoniji, o obrani i oslobođenju Slavonije te ga poziva da se u slučaju potrebe pridruži Katzianeru sa svojim četama.¹⁵⁰ Iduće godine u lipnju Gašpar sudjeluje na zasjedanju slavonskog sabora u Križevcima, prema zaključcima tog sabora bio je dužan poslati 200 vojnika i 36 kola za borbu protiv Osmanlija.¹⁵¹ Iste mu je godine još u lipnju Ferdinand dopustio da na rijeci Muri, između Legrada i Dubravice (današnja Donja Dubrava), zajedno s Ivanom Salajem podigne brod (*vadum*) za prijevoz bjegunaca iz Slavonije (*ex partibus regni nostri Sclavoniae*) koji sele u Ugarsku.¹⁵² Budući da je jedan od značajnijih putova kojim je bježalo stanovništvo pred osmanskim najezdom vodio u Ernusztovo Međimurje, Gašpar je bio osobno

angažiran u prijevozu izbjeglica na lijevu obalu rijeka Mure i Drave prema zapadnoj Ugarskoj.¹⁵³ U travnju 1539. godine na poziv kralja Ferdinanda, Gašpar ponovno sudjeluje na križevačkom saboru hrvatskih i slavonskih staleža. Iste godine 8. svibnja sudjeluje na saboru slavonskog plemstva u Dubravi, gdje je bilo određeno da će njegov grad Koprivnica (uz Kristalovec Franje Batthyánya i Kraljeve Velike bana Tome Nádasdy) poslužiti kao skladište za opskrbu kraljeve vojske.¹⁵⁴ Gašpar je, zapovijedajući svojim banderijem, sudjelovao u brojnim bitkama s Osmanlijama te je čak poduzimao i protunapade na neprijatelje u već okupiranim dijelovima Hrvatske i Slavonije. Dana 18. listopada 1540. godine spominje se kao pokojni.¹⁵⁵

S obzirom na sve navedeno sasvim je razumljivo pretpostaviti da Ivan II. nipošto nije bio nesposoban. Što se tiče njegovih sinova, zbog nedostatka podataka, teško je ustvrditi koliko su oni bili sposobni, napose se to odnosi na Ivana III. te Franju i Vuka. Za Gašpara, s obzirom na njegove ratne podvige protiv Osmanlija i njegovu angažiranost u prijevozu izbjeglica, moglo bi se zaključiti da se on kao i njegov otac uz dinastičke borbe i osmanske provale, trudio zaštititi moć i utjecaj svog roda. Koliko su Ernuszi nastojali ostati utjecajni vidljivo je po tome što su njihovi posjedi – Đurđevac i Koprivnica, odigrali značajnu ulogu tijekom dinastičkih borbi odnosno osmanskih provala. Naime, to što nisu bili uistinu nesposobni ne znači da nisu bili nepouzdana. Mijenjanje strana Ivana II. između Zapoljinih i Habsburgovih pristaša (kao i Žigmundovo između Habsburga i Jagelovića) upravo dokazuje njihovu nepouzdanost. Unatoč tome, mijenjanje strana između protivnika kako bi se našli na kraju na »pravoj strani«, tj. u svrhu zaštite svog roda, kod Ernuszta se čini sasvim logičnim.

---

njici hrvatskoga kraljevstva 1, (ur. Frano Bulić), Zagreb: Matica hrvatska, 1925., 247–310., 275.

147 RADAUŠ: *HBL*, 82. NEMET: *Koprivnica*, 76–83.

148 RADAUŠ: *HBL*, 80. Moguće je da je poginuo u borbi protiv Osmanlija.

149 KLAIĆ, Vjekoslav: *Povijest Hrvata* 5, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985., 215 (dalje: KLAIĆ: *Povijest Hrvata* 5).

150 Isto, 145; RADAUŠ: *HBL*, 82.

151 ŠIŠIĆ, Ferdo; ur.: *Hrvatski saborski spisi* 2, Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1915., 45., 48., 49. KLAIĆ: *Povijest Hrvata* 5, 151.

152 ADAMČEK: *Agrarni odnosi*, 257. KLAIĆ: *Povijest Hrvata* 5, 149.

---

153 RADAUŠ: *HBL*, 80.

154 KLAIĆ: *Povijest Hrvata* 5, 173.

155 RADAUŠ: *HBL*, 80.

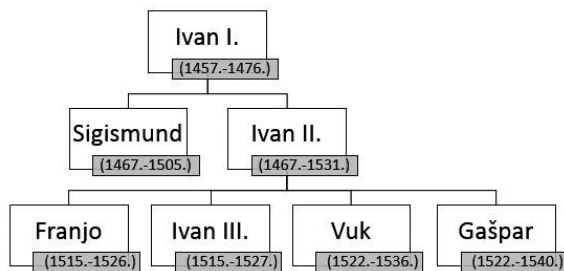
5. Izumiranje roda i heraldička baština

Gašparovom smrću 1540. godine izumire rod Ernuszta. Prema zakonu, svi posjedi roda Ernuszta trebali su biti ostavljeni pod upravom kralja Ferdinanda. Naime, ban Petar Keglević (hrvatski i slavonski) je odlučio pružiti otpor, a Ernusztove posjede, zahvaljujući kćeri Ani koja je tvrdila da čeka dijete Gašpara Ernusta, pripojiti svom rodu.¹⁵⁶ Ferdinand nije htio u početku išta odrediti, barem dok se ne utvrdi je li Ana doista trudna. Zbog Anine je trudnoće odlučio poslati svoje ljude u Čakovec kako bi sudjelovali pri porodu, međutim Petar Keglević je takvu odluku odlučno odbio.¹⁵⁷ Zbog otpora je Ferdinand lišio Petra Keglevića banske časti te je za bana 1542. godine postavio Nikolu IV. Zrinskog. Keglević je u svojim rukama protuzakonito zadržao Prodaviz, Đurđevac, Koprivnicu i Međimurje punih pet godina.¹⁵⁸

Navedene je posjede Petar Keglević toliko dugo uspio zadržati zahvaljujući provalama Osmanlija, koji u studenome 1543. godine zauzimaju tvrđavu Brezovicu – istočno od Virovitice¹⁵⁹ te u srpnju 1544. godine tvrđavu Kraljevu Veliku.¹⁶⁰ Barun i kapetan kraljevskih četa od 1546. godine, Luka Sekelj,¹⁶¹ dobiva nalog od kralja da pomogne banu Nikoli IV. Zrinskom oteti nekadašnje Ernusztove posjede. Keglević je odlučio svom snagom obraniti posjede. Obranu Čakovca povjerio je Gašparu Požežaninu, Koprivnicu Jurju Šiški, te Prodaviz i Đurđevac Nikoli Kerljevačkom. Juraj Šiško i Nikola Kerljevački uspješno su suzbili Sekeljeve vojnike. Međutim, Zrinski je uspio zauzeti Čakovec te je uhvatio Petra Keglevića zbog čega su njegovi si-

RODOSLOVLJE OBITELJI ERNUST

(s godinama prvog i posljednjeg spomena)

Sl. 2. Genealoško stablo roda Ernuszta (izradio: autor rada).

novi morali predati ostale posjede. Keglević je imao sedam sinova: Jurja, Franju, Gašpara, Matu, Nikolu, Petra i Šimuna. Njima je kralj u lipnju 1547. vratio očeva imanja: Bužin, Topusko i Ustilonju. Kralj je u kolovozu 1548. godine potvrdio da je Juraj Keglević Bužinski predao tvrđu Đurđevac i utvrdu Prodaviz.¹⁶² Kralj Ferdinand odmah nakon predaje, nekadašnje Ernusztove gradove Koprivnicu i Đurđevac s utvrdom Prodaviz, povjerava svom kapetanu Luki Sekelju koji će u njima uzdržavati svoje vojnike.¹⁶³ Posjede u Međimurju preuzela je obitelj Zrinski (te si pridodaje Ernusztove grb) koja će ih držati sve do 1671., godine u kojoj će polovicu posjeda dati zaplijeniti kralj Leopold (staviti pod fiskalnu upravu¹⁶⁴) zbog optužbe za veleizdaju.¹⁶⁵ Činjenica da su Zrinski, iako su zaposjeli Ernusztove posjede u Međimurju, po uzoru na grb roda Ernuszta preinačili vlastiti grb, ukazuje na visok stupanj poštovanja Zrinskih prema izumrloj lozi Ernuszta. Možda je razlog tome bila angažiranost posljednjeg Ernuszta, Gašpara, u borbama protiv Osmanlija. Nekadašnji Ernusztovi posjedi u Podravini stavljeni su

¹⁵⁶ HORVAT, Rudolf: *Hrvatska Podravina*. Koprivnica: Pretisak, 1997., 13 (dalje: HORVAT: *Hrvatska Podravina*).

¹⁵⁷ KLAJČ: *Povijest Hrvata* 5, 173.

¹⁵⁸ HORVAT: *Hrvatska Podravina*, 13.

¹⁵⁹ Isto.

¹⁶⁰ Isto, 14.

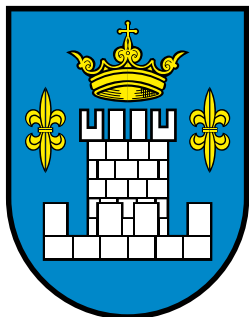
¹⁶¹ Isto.

¹⁶² Isto, 15.

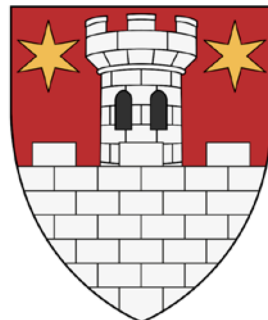
¹⁶³ Isto, 16.

¹⁶⁴ FELETAR, Dragutin; PETRIĆ, Hrvoje; ŠETIĆ, Nevio: *Zrinski & Frankopani – 100 godina od povratka u domovinu*. Zagreb: Meridijani, 2019., 81.

¹⁶⁵ Adam Zrinski je svoju polovicu posjeda zadržao do svoje smrti (BUDAK: *Hrvatska povijest*, 33).

Sl. 3. Suvremeni grb grada Koprivnice (izvor: Grad Koprivnica)

Sl. 4. Ernuszov grb i grb Čakovca (Izvor: <http://wappenwiki.org/index.php?title=File:Ernust.svg>, posjet 30. svibnja 2020.)

pod kraljevsku upravom, da bi se kasnije integrirali u Vojnu krajinu.

Što se tiče nekog trajnijeg utjecaja obitelji Ernuszt na povijest Podravine, Dražen Nemet iznosi ideju da je Ernuszov grb utjecao i na oblikovanje grba grada Koprivnice koji se prvi put pojavljuje upravo u vrijeme nakon prestanka vlasti Ernuszta, točnije, na pečatu varoškog suca Nikole Čmahora na dokumentu izdanom 4. svibnja 1545. godine.¹⁶⁶ »Brozović smatra da je, nakon odlaska Keglevića iz Koprivnice i bezvlašća na kamengradskom dijelu Koprivnice, gradski sudac svoju jurisdikciju proširio i na taj, vlastelinski dio Koprivnice, što se, prema njegovu mišljenju, očituje uvrštenjem u gradski grb visoke zidine koja bi trebala predstavljati Kamengrad, dok bi niski zid trebao biti aluzija na gradske zidine koje se spominju još u ispravama hercega Stjepana i kralja Ludovika I. Međutim, možda je koprivnički grb nastao ne samo uvrštavanjem kule – Kamengrada, nego svojevrsnim stapanjem grba donedavnih vlastelina Ernuszta i anžuvinskih (francuskih) ljiljana, kralja koji je gradu dva stoljeća ranije dodijelio status slobodnoga kraljevskog grada, a taj je status u to vrijeme, točnije 1547. godine, ponovno potvrdio Ferdinand I. Od spomenutog grba grada Čakovca, razlikuje se u tome što, uz prikaz zida i kule, umjesto dviju Ernusztovih zvijezda ili, kao u nekim inačicama,

zvijezde i polumjeseca, ima ljiljane, očitu aluziju na dodjeljivanje statusa slobodnoga kraljevskog grada od kralja Ludovika I. Anžuvinca.«¹⁶⁷

Ako se Nemetova pretpostavka o Ernuszovom utjecaju na grb Koprivnice može uzeti u obzir, onda se može uzeti u obzir i mogući utjecaj njihovog grba na oblikovanje današnjeg grba grada Đurđevca. Dođuše, taj grb za razliku od koprivničkog, umjesto ljiljana sadrži šestokrake zvijezde kao i čakovečki grb. U sredini grba nalazi se legendarni picok s, vrlo moguće, dvjema »Ernusztovim zvijezdama.«

6. Zaključak

Autor je ovim radom nastojao prikazati koliki su povijesni trag Ernuszti uistinu ostavili u Podravini. Iako im je namjera, kao i kod većine drugih velikaša, prvenstveno bila na svojim posjedima profitirati, to i dalje ne isključuje određeni prosperitet u Podravini za vrijeme njihovog gospodarenja. Na taj nam prosperitet, barem donekle, ukazuju izrada renesansnog grba Žigmunda Ernuszta i pečatnjaka kožarskog ceha u Koprivnici te prvi prikazi Koprivnice na zemljopisnim kartama. Iako Ernuszti u Koprivnici nisu ostavili značajan trag kao u Đurđevcu (Žigmundov renesansni grb), to, dakako, ne isključuje

166 NEMET: *Koprivnica*, 76–83., 82.

167 Isto.

mogućnost da je njihov povijesni trag vidljiv u samome grbu grada Koprivnice. Što se tiče njihovog upravljanja podravskim posjedima, vidljivo je da Ernusztzi nisu bili nesposobni kao takvi, no to ne isključuje mogućnost da su bili nepouzđani – na što ukazuje komešanje Ivana II. između Zapoljinih i Habsburgovih pristaša. Za loše gospodarsko stanje Podravine tijekom 16. stoljeća Ernusztzi nipošto nisu bili apsolutni krivci, već je to stanje zapravo bilo rezultat učestalih osmanskih provala, a i ponovnih borbi za prijestolje.

Summary

The Ernusztz in Podravina

The theme of this work is the relationship between the Ernusztz & Podravina and their rule over the estates in Podravina. It comprises their relations with the local population of their estates and their relations with the local noblemen. The Ernusztz came into Podravina by the end of the 15th century. In the 15th century Podravina was very unstable thanks to the civil wars among the supporters of Celjski, Hunyadi, Jagiełło and the Habsburgs, especially because of the Ottoman raids. Despite the unstoppable stagnation, we could assume that during the Ernusztz period Podravina made limited prosperity which is proved by Sigismund's coat of arms in Đurđevac, the tanner first guild made seal in Koprivnica and the first atlas illustrations of Koprivnica. The first part of this work comprises rule of the Ernusztz over Đurđevac and Prodaviz (Virje) estates, and the second one comprises the rule over Koprivnica estates. The third part comprises the activities of John II Ernusztz and his sons, which were significant. The last part of this work comprises summarised version of the events in Podravina (& Međimurje) after the death of the last Ernusztz and their heraldic legacy.

Izvori i literatura

- *A Pallas nagy lexikona* (na: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernusztz-8B1D/>).
- ADAMČEK, Josip: *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti : Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Odjel za hrvatsku povijest : Sveučilišna naklada Liber, 1980.
- BOJNIČIĆ-KNINSKI, Ivan: *Grb bana Sigismunda Ernusta Čakovačkoga*. // *Viestnik arheološkoga društva* 3, 1891., 65–68.
- BOJNIČIĆ-KNINSKI, Ivan: *Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga »Libri Regi.«* // *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 8, 1906., 1–33.
- BRDARIĆ Franjo: *Arhiđakonat komarnički (1334 – 1934)*. // *Podravski zbornik* 19/20 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1993., 83–106.
- BUDAK, Neven: *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*. Zagreb: Leykam international, 2007.
- CVEKAN, Paškal: *Đurđevac kakav nije poznat. Đurđevac: Skupština općine Đurđevac*, 1991.
- ENGEL, Johann Christian: *Geschichte Des Ungarischen Reichs*, SN 1., 1-210. (ur. J.-J. Gebauer). Halle: J.-J. Gebauer, 1797.
- ENGEL, Pal: *The Realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526* (prev. Tamás Pálosfalvi). London; New York: I.B. Tauris, 2001.
- FEDELES, Tamás: *Püspökök, prépostok, kanonokok* 5. Szeged: Középkorász Műhely, 2010.
- FELETAR, Dragutin: *Podravina: općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti* 1. Koprivnica: Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988.
- FELETAR, Dragutin; PETRIĆ, Hrvoje; ŠETIĆ, Nevio: *Zrinski & Frankopani – 100 godina od povratka u domovinu*. Zagreb: Meridijani, 2019.
- GRGIN, Borislav: *Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.)*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* II, 3, 2003., 124–132.
- GRGIN, Borislav: *Počeci rasapa: Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis grafika, 2002.
- HORVAT, Rudolf: *Hrvatska Podravina*. Koprivnica: Pretisak, 1997.

- HORVAT, Rudolf: *Povijest Gjurgjevca*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod D. D., 1940.
- ISTVANFFY, Nicolaus: *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34., 1–524 (ur. I.-T. Trattner). Viennae, Praga et Tergesti: I.-T. Trattner, 1758.
- KLAJČ, Nada: *Koprivnica u srednjem vijeku*. Koprivnica: OOUR Koprivnička tiskara, 1987.
- KLAJČ, Nada: *Povijest Hrvata u srednjem vijeku*. Zagreb: Globus, 1990.
- KLAJČ, Vjekoslav: *Hrvatski sabori do godine 1790*. // Zbornik Matice Hrvatske hrvatskome narodu : njegovima prošlim naraštajima na spomen, sadašnjima i budućim na pobudu o tisućoj godišnjici hrvatskoga kraljevstva 1, (ur. Frano Bulić), Zagreb: Matica hrvatska, 1925., 247–310.
- KLAJČ, Vjekoslav: *Povijest Hrvata 4*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1974.
- KLAJČ, Vjekoslav: *Povijest Hrvata 5*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
- KLAJČ, Vjekoslav: *Topografske sitnice*. // Viestnik arheološkoga društva 1, 1907., 185–193.
- KOLLER, Josephus: *Historia Episcopatus*, QT 4., 1–531. (ur. J.-M. Landerer). Poissonii: J.-M. Landerer, 1796.
- KONTLER, Laszlo: *Povijest Mađarske: Tisuću godina u Srednjoj Europi* (prev. Draženka Kešić i Silvije Devald). Zagreb: Srednja Europa, 2007.
- KRUHEK, Milan: *Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća*. // Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 8-9, 1982. – 1983., 85–106.
- KUBINYI, András: *A kincstáriszemélyzet a XV. Század második Felében*. // Tanulmányok Budapest multjából XII (ur. László Pesta), Budimpešta: Akadémiai Kiadó, 1957., 25–49.
- KUBINYI, András: *Egy különös középkori per. Ernuszt Zsigmond püspök meggyilkolása és hagyatéka el-sikkasztása*. // História, 22, 2000., 19–21.
- KUBINYI, András: *Ernuszt Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa: A magyar igazságszolgáltatás nehézségei a középkor végén*. // Századok, 135, 2001., 301–361.
- LASZOWSKI, Emilij: *Povijest Turopolja 1*. Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910.
- NAGY, Imre; VEGHELY, Dezső i NAGY, Gyula; ur.: *Zala vármegye története 2*. Budimpešta: Zala vármegye közönsége, 1890.
- NAGY, Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal 4*. Pešta: Kiadja Rath Mor, 1858.
- NEMET, Dražen: Koprivnica i Ernušti. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja VII, 13, 2008., 76–83.
- PAVLEŠ, Ranko: *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013.
- PETRIĆ, Hrvoje: *Prilog poznavanju mobilnosti stanovništva Koprivnice do početka 17. stoljeća*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, II, 3, 2003., 142–172.
- PRISTER, Lada: *Zrinski i plemićka obitelj Ernuszt*. // Povijest obitelji Zrinski (ur. Jelena Hekman), Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 255–264.
- RADAUŠ, Tatjana u: *Hrvatski biografski leksikon 4* (ur. Trpimir Macan). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998.
- SIMMS, Brendan: *Europa – borba za nadmoć od 1453. do danas* (preveo Emil Heršak). Zagreb: Mate, 2016.
- SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Podravsko srednjovjekovlje u zrcalu kartografskih izvora*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, II, 4, 2003., 121–132.
- SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Povijesni atlas gradova*, III. svezak-Koprivnica. Zagreb – Koprivnica: 1200 primjeraka, 2005.
- SRŠA, Ivan: *Crte o međimurskom srednjovjekovlju*. // Kaj, L, 1-2, 2017., 75–101.
- STIPIŠIĆ, Jakov; ŠAMŠALOVIĆ, Miljenko Krsto: *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije*. // Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 2-5 (1959-1964).
- ŠIŠIĆ, Ferdo; ur.: *Hrvatski saborski spisi 1*. Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1912.
- ŠIŠIĆ, Ferdo; ur.: *Hrvatski saborski spisi 2*. Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1915.
- ŠIŠIĆ, Ferdo: *Iz arkiva grofova Pongrácza*. // Starine 36. (ur. Ferdo Šišić), Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1918., 31–80.
- TELEKI, Jozsef; Ur.: *Hunyadiak kora Magyarországon*. Pešta: Emich Gusztav Konyvnyomdaja, 1855.
- VALENTIĆ, Mirko: *Kameni spomenici Hrvatske*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1969.
- WAGNER, Carolus: *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 1-138. (ur. J.-M. Landerer). Posonii, Pestini, et Lipisae: J.-M. Landerer, 1802.
- WEHLI, Tünde: *A három Ernuszt*. // Budapesti Könyvszemle, 24, 2012., 142–151.

Internet

- <https://www.arcanum.hu/en/>
- <http://fmg.ac/Projects/MedLands/SILESIA.htm>
- <http://genealogy.euweb.cz/>
- <http://hbl.lzmk.hr/>
- <http://www.judiskacentralradet.se/>
- <http://lexikon.katolikus.hu/>
- <https://www.nordicnames.de/>
- <https://regi.tankonyvtar.hu/en>
- <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu>